

Posudek na magisterskou diplomovou práci z jazyka anglického

Jiřina Holkové:

ROLE KOMUNITNÍHO TLUMOČNÍKA Z HLEDISKA OČEKÁVÁNÍ ÚČASTNÍKŮ TLUMOČNICKÉ KOMUNIKAČNÍ SITUACE

(The Role of Community Interpreter from the Point of View of Users' Expectations)

UK FF ÚTRL Praha, leden 2010

Diplomová práce Jiřiny Holkové, která má charakter teoreticko-empirické studie, je kvalitním příspěvkem k interdisciplinárnímu translatickému výzkumu na ÚTRL FF UK. Jejím cílem je zmapování očekávání tlumočnicků a pracovníků různých institucí pokud jde o roli tlumočnicka ve specifické komunikační situaci, v níž zprostředkovává komunikaci mezi cizincem a zástupcem české instituce. Vzhledem k tomu, že neexistují kodifikované standardy pro výkon profese komunitního tlumočnicka a ani etické kodexy českých profesních organizací sdružujících tlumočnicka, je výzkum diplomantky postaven především na subjektivním vnímání jednotlivých respondentů založeném na jejich vlastních představách a zkušenostech. Jedná se o další magisterskou diplomovou práci na téma komunitního tlumočení, jež vznikala částečně i jako součást rozvojového projektu MŠMT 2008 CSM 45 *Komunitní tlumočení ve styku s cizinci a menšinami*.

Diplomová práce má 120 stránek a přílohy (formuláře dotazníků pro tlumočnicka a instituce a jejich grafické vyhodnocení, plus CD s veškerými vyplněnými dotazníky). Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou a obsahuje 7 základních kapitol. Diplomantka nejdříve definuje komunitní tlumočení obecně jako proces sociální interakce v institucionalizovaném prostředí, kde poskytovatelé služeb a jejich příjemci nehovoří stejným jazykem. Vychází přitom z názorů řady zahraničních autorů, zabývajících se tímto druhem tlumočení (např. Gentile, Pöchhacker, Wadensjö, Rudvinová atd.), dále stručně charakterizuje kategorie komunitního tlumočení a pak se již podrobně věnuje roli komunitního tlumočnicka a zamýšlí se zejména nad problematikou normativním vymezením tlumočnickovy role (Anderson, Angelliová, Barsky, Tryuková, Morrisová, Pöllabaeurová, Davidson apod.) inklinujícím buď k výrazně omezujícímu preskriptivnímu nebo naopak příliš volnému pojetí (tzv. *conduit model* neboli *neviditelný* nestranný tlumočnick a oproti tomu *asistent* či *odborník*). Analyzuje uskutečněné empirické výzkumy a typologie tlumočnických rolí (s.17-23) a očekávání spojená s rolí tlumočnicka jak z pohledu institucí tak z pohledu samotného tlumočnicka. Shrnuje, že jako základní objektivní přístup se jeví pozorování a popis rolí zaujímaných tlumočnicka v konkrétních komunikačních situacích, umožňujících následně vytváření specifických typů tlumočnických rolí v jejich komunikačním kontextu. Zároveň však zmiňuje i vytváření obecných zásad pro komunitní tlumočnicka v některých státech, jež mají s tímto typem tlumočení delší zkušenosti (např. Švédsko, Kanada, USA). Poté se již diplomantka věnuje situaci v České republice, kde komunitní tlumočení nemá prakticky žádnou tradici. Povědomí je o něm jen velmi malé a dosud se nevymezuje jako svébytná institucionalizovaná tlumočnická disciplína. Diplomantka se zabývá kodifikací etických zásad a standardů profesními organizacemi v ČR (s.31-34) a následně kodifikací role tlumočnicka ze strany veřejných institucí (s. 34-41): Policie ČR, Cizinecká policie, MV ČR –

Správa uprchlických zařízení, ČSSZ, orgány místní samosprávy, zdravotní pojišťovny, zdravotnická zařízení).

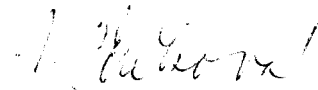
V empirické části své diplomové práce (s.45-110) Jiřina Holcupová stanovuje nejdříve předmět a cíl svého výzkumu: vnímání role komunitního tlumočnicka jak tlumočnicků samotnými, tak jejich uživateli z řad veřejných institucí a neziskových organizací zabývajících se prací s přistěhovalci. Vychází přitom z několika základních hypotéz: u tlumočnicků předpokládá, že na jejich vnímání vlastní role bude mít určitý vliv to, v jakých situacích převážně tlumočí. Dle diplomantky je možné, že konferenční tlumočníci mohou mít vlivem profesních zásad platných pro tento typ tlumočení restriktivnější pohled na roli tlumočnicka než ti, kteří zajišťují běžnou každodenní komunikaci, ať již na úrovni komunitní či třeba při obchodních jednáních. Stejně tak i pohled soudních tlumočnicků může být ovlivněn specifiky soudního tlumočení, především kvůli respektování právních předpisů i povahou samotného soudního řízení. Domnívá se tedy, že vnímání role tlumočnicka se může lišit v závislosti na členství respondenta v určité profesní organizaci a také podle toho, zda tlumočí v situacích, které lze do oblasti komunitního tlumočení zařadit, či nikoliv. Podobný přístup uplatňuje Jiřina Holcupová i v případě institucí. Pokud daný pracovník instituce tlumočnicků nevyužívá, je možné, že bude spíše ovlivněn představou o tlumočení, která ve společnosti převládá. Pokud naopak pracovníci institucí tlumočnicků využívají, měli by mít na základě vlastní zkušenosti lepší představu o tom, co je zapotřebí k úspěšné komunikaci, a mohli by si být více vědomi toho, že redukce tlumočnicka na pouhé překládací zařízení bývá z hlediska efektivity kontraproduktivní (s.43). U institucí se uplatňuje ještě další rozlišení, a to podle typu instituce (např. policie x zdravotnické zařízení či neziskové organizace). Na základě těchto hypotéz byla pro účely výzkumu stanovena jedna závislá proměnná a čtyři proměnné nezávislé. Závislou proměnnou je u tlumočnicků i institucí názor na roli tlumočnicka, respektive na její šíři (s.43-44). Pro skupinu tlumočnicků pak byly stanoveny dvě nezávislé proměnné: členství v profesních organizacích a to, zda se zabývají komunitním tlumočením či nikoliv. V případě pracovníků institucí jsou nezávislé proměnné také dvě: typ instituce a to, zda mají s tlumočením přímou zkušenost. S využitím odborné literatury si diplomantka vypracovala soubor šesti rolí, které tlumočnick může zastávat, počínaje zcela pasivní a neutrální rolí jazykového komunikačního *kanálu*, přes aktivnější roli *koordinátora* komunikace, která však stále nevybočuje z pojetí jazykového zprostředkovatele, až po poměrně autonomní roli *informátora* o kulturních specifikách nebo *odborníka*, který sám formuluje dotazy či podává informace. Cílem výzkumu a empirické části DP bylo zjistit, zda tlumočníci a zástupci institucí považují plnění těchto rolí za adekvátní součást tlumočnického výkonu. Těchto šest okruhu rolí bylo převedeno do podoby konkrétních jazykově komunikačních činností, které tlumočnick v příslušné roli vykonává (např. vysvětlování kulturních odlišností, vysvětlování odborných termínů, sledování toho, zda dochází k nedorozumění apod.). K získání názorů tlumočnicků a zástupců veřejných institucí na roli tlumočnicka bylo využito metody dotazníkového šetření, diplomantka vypracovala dva dotazníky (konzultované s doc.J.Buriánkem ze sociologie) – jeden pro tlumočnicků, druhý pro pracovníky institucí (podrobný popis dotazníkového šetření viz s.45-49). V této souvislosti je třeba ocenit vytrvalost diplomantky, protože se jí podařilo dosáhnout vysoké návratnosti dotazníků: z celkového počtu 865 dotazníků rozeslaných tlumočnickům se jí vrátilo zpět 229 dotazníků (návratnost 26%). Pokud jde o skupinu pracovníků institucí, bylo z celkem 1240 dotazníků vyplněno 308 (návratnost rovněž 26% – viz s. 49).Diplomantka dále předkládá výsledky tohoto dotazníkového šetření mezi tlumočnicků a zástupci různých českých institucí, jehož jádrem je, znovu opakujeme, kvantitativní výzkum zaměřený na to, které projevy role tlumočnicka považují respondenti za vhodné a které naopak za nežádoucí. Podrobně se zabývá i profilem respondentů, jejich vnímáním role komunitního tlumočnicka a zkoumá korelaci odpovědí na jednotlivé podotázky. Z výsledků výzkumu diplomantky vyplývá, že celkově jak

tlumočníci, tak pracovníci institucí vnímají roli tlumočnicka v komunikaci jako aktivní a že mu nechávají značnou volnost při zprostředkování komunikačních cílů obou stran. Nutno podotknout, že výzkum není postaven na srovnání platných standardů s praxí, ale na subjektivním vnímání respondentů na základě vlastních zkušeností. Podle účastníků výzkumu je správné, když tlumočnick komunikaci koordinuje, když vysvětluje kulturní rozdíly a usiluje o vyšší efektivitu komunikace. Negativně se však staví k tomu, pokud tlumočnick plní funkci *odborníka* nebo *obhájce*, tedy když zaujme roli, která se samotným tlumočením již nesouvisí. Názory jak tlumočnicků tak pracovníků institucí se na vymezení tlumočnickovy role v podstatě shodují (s.111). To by mohlo být dobrým předpokladem pro úspěšnou spolupráci obou těchto skupin v reálných situacích. Diplomantka konstatuje, že by bylo užitečné se při dalším výzkumu komunitního tlumočení zaměřit i na cizince, kteří služby tlumočnicků využívají (viz také DP D. Kotašové 2008), případně rovněž na členy různých cizineckých komunit, kteří fungují jako příležitostní tlumočníci.

K formální stránce DP mám pouze několik drobných připomínek: je třeba konsistentně dodržovat přechylování ženských příjmení (Pollabauerová, Truyková apod.- s.14) a v bibliografii je chybně uvedena Miriam Shlesinger(ová) jako „Schlesinger“ – s.117.

Práce Jiřiny Holkové splňuje všechny náležitosti magisterské diplomové práce a je jasně, srozumitelně a poctivě napsaná. Způsobem zpracování dané problematiky diplomantka prokázala, že velmi dobře zvládla veškerou odbornou literaturu, že s prostudovanou literaturou a empirickým materiálem dovede výborně pracovat a je schopna jednotlivé úvahy, názory a poznatky správně utřídit, předložit a systematizovat. V této souvislosti oceňuji statistické i grafické zpracování jednotlivých otázek z dotazníků a rozsáhlou bibliografii uvedenou v závěru diplomové práce.

Diplomovou práci **Jiřiny Holkové** doporučuji k obhajobě a hodnotím ji stupněm **výborně**. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

Prof.PhDr. Ivana Čeňková, CSc.
ÚTRL FF UK Praha

Praha 24.1.2010